DOI 10.29254/2523-4110-2023-2-169/addition-69-70
УДК 378.147

Пирог-Заказникова А. В., Білаш С. М., Коптев М. М., Проніна О. М., Олійніченко Я. О., Донченко С. В., Ячмінь А. І., Кононов Б. С., Олексієнко В. В.

ФІДБЕК ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Полтавський державний медичний університет
(м. Полтава, Україна)

Вступ.

В останні роки вища медична освіта в Україні зазнає суттєвих змін, пов'язаних з її реформуванням. Сучасні реалії вимагають перегляду традиційної парадигми освітнього процесу в бік його студентоцентричної орієнтації. Для цього необхідно запровадити механізми постійної взаємодії викладача та студентів для підвищення якості освіти. Одним із інструментів забезпечення такого спілкування є зворотній зв'язок.

Мета дослідження.

Проаналізувати досвід кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією із проведення ефективного фідбеку між викладачами та здобувачами освіти.

Основна частина.

Протягом останніх років перед вищою медичною освітою України постала низка викликів, пов'язаних із проведенням реформ, спрямованих до її наближення до європейських стандартів. Нині до них також додалися проблеми, пов'язані з необхідністю впровадження дистанційних та змішаних форм навчання у зв'язку з епідемією COVID-19 та уведенням воєнного стану. Сучасний освітній процес повинен бути динамічним, відповідати вимогам часу, а також орієнтованим безпосередньо на здобувача освіти. Досягти відповідної гармонії у процесі взаємодії між викладачем та студентом можливо лише за умови постійної ефективної взаємодії між ними, метою якої є покращання якості освіти шляхом модернізації освітнього середовища. Одним із дієвих інструментів забезпечення такої комунікації є фідбек – зворотній зв'язок між викладачем та студентом [1, 2].

На сьогодні в Полтавському державному медичному університеті фідбек є невід'ємною складовою навчального процесу. Так навчально-методичний відділ забезпечення якості освіти постійно проводить анкетування стейкхолдерів, включно зі здобувачами вищої освіти. Серед здобувачів освіти проводяться анкетування та інтерв'ювання, метою яких є вивчення їхньої думки стосовно оцінки якості освітніх програм, освітнього процесу, освітнього середовища та викладання окремих навчальних дисциплін. Для науково-педагогічних працівників отримана інформація є надзвичайно цікавою, оскільки дозволяє вживати заходів для покращення організації освітнього процесу на кафедрах та оптимізації викладання навчальних дисциплін.

Викладачі кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією завжди беруть до уваги висловлені побажання та зауваження здобувачів освіти, аналізують отриману інформацію та приймають відповідні рішення, які затверджуються на засіданнях колективу.

Як свідчить досвід анкетувань, проведених навчально-методичним відділом забезпечення якості освіти, більшість проблем під час вивчення клінічної анатомії і оперативної хірургії виникає у студентів у зв'язку із недостатньою інформованістю щодо критеріїв оцінювання знань здобувачів освіти, матеріалів для підготовки до практичних занять та організації освітнього процесу на кафедрі. При цьому дана інформація є у вільному відкритому доступі, відображена у силабусах та інших матеріалах для здобувачів освіти на сторінці кафедри офіційного сайту ПДМУ [3]. Такі результати анкетування свідчили про необхідність активнішою інформаційної роботи викладачів зі здобувачами освіти та дозволили вжити відповідних заходів.

Найбільше нарікань у здобувачів освіти викликає зменшення аудиторних годин, відведених для практичної роботи із клінічної анатомії та оперативної хірургії. Для науково-педагогічних працівників кафедри ця інформація є особливо цікавою, тому нами були проведені власні письмові опитування серед здобувачів освіти, щоб вони могли детально викласти свої думки щодо викладання клінічної анатомії і оперативної хірургії у медичному виші. Більшість опитуваних зійшлися на думці, що клінічна анатомія і оперативна хірургія є клінічно орієнтованою дисципліною, яка відкриває майбутнім лікарям шлях до практичної діяльності, уже із перших років навчання дозволяє оволодівати практичними навичками та професійними уміннями. Головну проблему при вивченні клінічної анатомії і оперативної хірургії вони вбачають саме у нераціональному розподілі навчальних годин, більша кількість яких відведена для самопідготовки, а не для практичної роботи, що абсолютно не враховує специфіку дисципліни. Думка здобувачів освіти була врахована колективом кафедри та відображена у відповідних пропозиціях кафедри адміністрації щодо внесення змін до освітньо-професійних програм та покращання організації освітнього процесу. Зокрема, нами пропонувалося створення наскрізної навчальної дисципліни, обов'язкової освітньої компоненти «Описова та клінічна анатомія з основами оперативної хірургії», у якій передбачалося проведення раціонального перерозподілу навчальних годин для вивчення описової анатомії та клінічної анатомії з оперативною хірургією, або переведення клінічної анатомії і оперативної хірургії із вибіркових компонент до обов'язкових із переглядом розподілу навчальних годин з метою збільшення частки аудиторної практичної роботи здобувачів освіти до двох третин від загального ліміту часу. Після тривалих дискусій та дебатів, на університетському рівні було вирішено перевести клінічну анатомію і оперативну хірургію до обов'язкових компонент, а також було дещо збільшено кількість навчальних годин, відведених для практичної роботи студентів.

Іншим прикладом ефективного фідбеку є опитування та анкетування здобувачів освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія, ерготерапія» і вивчають дисципліну «Анатомія та фізіологія людини». Усі здобувачі освіти вказують на недостатню кількість аудиторних годин, відведених для вивчення анатомії людини. Значна частина студентів зазначає відсутність спеціальних навчальних підручників із анатомії та фізіології людини, розроблених для здобувачів освіти саме цієї спеціальності. Враховуючи побажання здобувачів освіти, які навчаються за ОПП «Фізична терапія, ерготерапія», професорсько-викладацький склад кафедри почав працювати над створенням підручників з анатомії, фізіології та фізіології рухової активності для цієї спеціальності, а також було внесено пропозицію поглибити вивчення анатомії людини шляхом уведення до навчальних планів вибіркової компоненти «Клінічна, топографічна і вікова анатомія людини» (6 кредитів).

Побажання отримати додаткові знання із клінічної анатомії та первинної хірургічної техніки також висловили здобувачі освіти, які навчаються за ОПП Парамедик. Враховуючи думку цієї категорії студентів, викладачі кафедри запропонували ввести до складу вибіркових компонент ОПП Парамедик такі дисципліни як «Клінічна, топографічна і вікова анатомія людини» (6 кредитів) та «Первинна хірургічна техніка в екстремальних ситуаціях» (3 кредити).

Реорганізація навчального процесу протягом останніх років, коли зменшився обсяг аудиторних занять із клінічної анатомії і оперативної хірургії, призвела до значного зменшення загальної кількості годин навчальної роботи кафедри. У зв'язку з цим на базі нашої кафедри почалося викладання анатомії людини для здобувачів освіти стоматологічного факультету зі скороченим нормативним терміном навчання. Підготовка нової категорії студентів потребувала ефективного фідбеку між ними та колективом кафедри з метою вивчення їхньої думки щодо організації освітнього процесу та освітнього середовища на кафедрі, а також якості робочої програми та силабуса. У анонімному анкетування взяли участь 54 здобувачі освіти другого курсу стоматологічного факультету зі скороченим нормативним терміном навчання. Учасники опитування оцінювали роботу викладачів кафедри, викладали власні думки щодо перебігу освітнього процесу та робочої програми з «Анатомії людини», висловлювали свої пропозиції та побажання. У цілому, робота викладачів була оцінена на 4,86 балів за п'ятибальною системою. Щодо перебігу освітнього процесу, то всі опитувані оцінили достатній рівень його організації. Серед причин, які не дозволяють досягнути відмінних результатів при вивченні анатомії людини, респонденти відмітили великий обсяг інформації, який потрібно засвоїти за одне практичне заняття (9 осіб), власні лінощі (6 осіб), брак часу для самостійної підготовки (5 осіб), недостатнє оволодіння практичними навичками (3 особи), великий обсяг загального навчального навантаження та недостатність часу, відведеного на занятті для роботи з 3D-окулярами, (по 2 відповіді), брак інформації, часткова відсутність манекенів, відсутність мотивації вивчати усі органи і системи (по 1 відповіді). Кількість побажань, висловлених здобувачами освіти для покращення освітнього процесу, була наступною: більше уваги приділяти роботі з анатомічними препаратами та трупним матеріалом – 11, більше використовувати в навчальному процесі інтерактивні дошки та комп'ютерну візуалізацію – 10 (зокрема, відео (1) та WR-окуляри (1)), зменшити обсяг матеріалу, що вивчається, на кожному практичному занятті – 6, більше уваги приділяти опануванню практичними навичками – 5, збільшити кількість практичних занять – 4, ширше впроваджувати інтерактивні методи навчання та проводити навчально-розважальні заходи – 4, більше працювати з макетами та плакатами – 3, збільшити кількість лекцій, проводити міні-лекції на кожному практичному занятті перед опитуванням – 3, більше уваги приділяти ділянкам голови, зокрема ротовій – 2, спростити робочу програму з анатомії людини для стоматологів – 11. У майбутньому, при вивченні клінічної анатомії, студенти-стоматологи бажали б: більше часу приділяти оволодінню практичними навичками (13), щоб збільшилася кількість практичних занять (5), більше працювати з анатомічними препаратами та трупним матеріалом (5), а також із віртуальними та іншими сучасними технологіями (4), отримувати більше інформації щодо підготовки до занять та пояснень із теми (3), перегляду обсягу навчального матеріалу у бік його зменшення (2), повернення загальних аудиторних лекцій (1), переглядати на заняттях навчальні відеофільми (1), розглядати більше клінічних випадків (1), брати участь у вікторинах з дисципліни (1). Результати анкетування, безумовно, є цікавими і вивчаються колективом кафедри з метою подальшого удосконалення навчального процесу.

Таким чином, досвід кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією свідчить, що ефективний фідбек у освіті на сьогодні є доцільним та актуальним.

Висновки.

Нині фідбек став невід'ємною складовою модернізації освітнього процесу, що забезпечує конструктивний зворотній зв'язок між викладачами та здобувачами освіти.

Література

1. Honcharova OA, Maslova AV. Fidbek u systemi osvity: problemy ta perspektyvy. Pedagogical sciences reality and perspectives. 2021;83:42-4. [in Ukrainian].
2. Carless D, Boud D. The development of student feedback literacy: enabling uptake of feedback. Assessment & Evaluation in Higher Education. 2018;43(8):1315-5. DOI: 10.1080/02602938.2018.1463354.
3. Bilash SM, Koptev MM, Oliynichenko YaO. Orhanizatsiya samostiynoyi ta indyvidual'noyi roboty studentiv na kafedri klinichnoyi anatomiyi i operatyvnoyi khirurhiyi Ukrayins'koyi medychnoyi stomatolohichnoyi akademiyi. Processing of the VI International Science Conference Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society; 2021 Lyut 23-26; Stockholm. Stockholm; 2021. s. 296-8. [in Ukrainian].